

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1919 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Närvarande: Herrar Larsson i Västerås, Clason*), Bellinder, Mannheimer, Olof Olsson*), von Geijer, von Mentzer, von Zweigbergk, greve Alexander Hamilton*), Ljunggren, Gustaf Gustafsson, Magnusson i Tumhult*), Janson i Kungsör, Hallén*), Räf, Zander, Leander, Hansson i Gårda, Norman och Persson i Tofta*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 297, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Härigenom förordnas, att vad i sista stycket av övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, om kyrkostämman samt kyrko-

råd och skolråd den 21 mars 1862, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt om landsting den 21 mars 1862 finnes stadgat att till utgången av år 1919 gälla beträffande överlåtelse av äkta makes rösträtt å den andra maken skall äga motsvarande tillämpning jämväl under år 1920.

Till stöd för detta förslag har chefen för civildepartementet efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet, enligt det över propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden den 21 mars 1919, anfört följande:

»I den skrivelse den 19 december 1918, nr 40, däri 1918 års urytima riksdag anmälde sina beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m., framhöll riksdagen, hurusom genom särskilda motioner ifrågasatts att på ett eller annat sätt underlätta makars utövande av varandras rösträtt. Sålunda hade föreslagits, att vad som i övrigt stadgats beträffande fullmaktsröstning ej skulle utgöra hinder för gift man eller kvinna att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för den andra maken. Den fråga, som sålunda uppkommit rörande lättnad i rösträtts utövande, komme emellertid, enligt vad blivit upplyst, i annat sammanhang att genom proposition från Kungl. Maj:t föreläggas 1919 års lagtima riksdag, varvid emellertid frågans lösning torde komma att sökas å annan väg än den av motionärerna ifrågasatta. Under dessa omständigheter hade riksdagen stannat vid att endast på sådant sätt tillstyrka bifall till vad motionärerna i denna punkt föreslagit, att av dem påyrkade stadganden intoges bland vederbörande författningars övergångsbestämmelser och erhöles giltighet allenast under år 1919. Den provisoriska anordning för underlättande i en del fall av rösträtts effektiva utövning, som sålunda föreslagits, utgjorde givetvis intet hinder för att genom beslut vid 1919 års riksdag för framtiden tillgodose det allmänna ändamål, varom här vore fråga, genom andra anstalter än fullmaktsröstning.

I enlighet härmed infördes i sista stycket av övergångsbestämmelserna till de av riksdagen antagna och sedermera den 23 december 1918 utfärdade lagarna om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 samt om kyrkostämma samt kyrkoråd och

skolråd i Stockholm den 20 november 1863 föreskrifter av innebörd, att under tiden från lagarnas ikraftträdande intill utgången av år 1919 vad i vederbörande författningar stadgats därom, att ej någon finge på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad, ej skulle utgöra hinder för äkta make att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för andra maken. I sista stycket av övergångsbestämmelserna till de den 23 december 1918 utfärdade lagarna om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt om landsting av samma dag stadgades tillika, att vad angående överlåtelse av rösträtt sålunda stadgats i fråga om kommunalstämma på landet och allmän rådstuga i stad skulle under år 1919 äga motsvarande tillämpning i fråga om kyrkostämma respektive landstingsmannaval.

På föredragning av chefen för justitiedepartementet har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutit underställa riksdagen förslag till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare. I och för sig kunde det synas, som om i huvudsak samma system, vilket sålunda föreslagits rörande valen till andra kammaren, borde givas motsvarande tillämpning i kommunerna. Emellertid kan det icke förbises, att i kommunerna särskilda förhållanden kunna göra sig gällande, som kräva närmare undersökning, innan förslag i denna fråga framlägges. I all synnerhet gäller detta beträffande de regler, som i förevarande hänseende böra givas i fråga om landskommuner, där kommunalfullmäktige ej finnas. Jag är därför ej beredd att nu upptaga detta ärende till definitivt avgörande. Under sådant förhållande kunde det ifrågasättas, huruvida icke de av 1918 års urtima riksdag antagna provisoriska bestämmelserna, som avse allenast år 1919, borde upphöra att gälla med sistnämnda års utgång, då nämligen under år 1920 val till kommunala representationer i allmänhet icke torde äga rum och i varje fall den förutvarande allmänna regeln om rätt att rösta med fullmakt kvarstår. Emellertid har jag dock ansett det lämpligt att i anslutning till riksdagens uttalade mening rörande anordningarna i nämnda hänseende under år 1919 föreslå en förlängning av de provisoriska bestämmelsernas giltighet jämväl för år 1920, under vilket år slutligt förslag till frågans lösning torde komma att framläggas.»

Såsom i propositionen framhålles, har stadgandet i övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse

Utskottets
yttrande.

av vissa delar i kommunalförordningarna, att äkta make genom fullmakt kan utöva rösträtt, förutom för tredje man, även för andra maken, tillkommit för att underlätta äkta makars utövande av varandras rösträtt. Då emellertid hinder icke möter för äkta make att utöva rösträtt genom fullmakt för andra maken redan enligt den allmänna bestämmelsen i kommunalförordningarna, att röstägande äger genom fullmakt utöva rösträtt för en annan röstberättigad, har man genom ifrågasvarande stadgande i övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 tydligen icke nått det mål, man åsyftat, att skänka äkta makar större möjlighet att utöva varandras rösträtt än de enligt de allmänna bestämmelserna skulle äga.

Genom att äkta make på grund av stadgandet erhållit möjlighet att utöva rösträtt för såväl andra maken som annan röstägande, har stadgandet i stället kommit att underlätta röstägandes utövande av rösträtt genom fullmakt för tredje man. Med syftning på denna fullmaktsröstning har konstitutionsutskottet vid 1917 års riksdag, i anledning av då väckt motion, tillstyrkt, att riksdagen måtte begära utredning och därpå grundat förslag om fullmaktsröstningens största möjliga begränsning vid landstings- samt stads- och kommunalfullmäktigeval. Såsom stöd för detta yrkande anförde utskottet bland annat, att vid denna röstning i många fall förbindelsen mellan röstägaren och röstningen bleve i det närmaste upphävd och att röstningen förlorade den personliga karaktär, som en valhandling borde äga. »Hela det maskineri», fortsätter utskottet, »som igångsättes för fullmaktsvärkning och fullmaktsdisposition, är högeligen ägnat att neddraga valhandlingens värdighet och föranleder lätt tillvägagångssätt av ganska tvivelaktig moralisk beskaffenhet. Det torde — — — icke vara någon sällsynt företeelse, att under fullmaktsinsamlingen valmän bli utsatta för obehöriga påtryckningar i en eller annan form, så att de icke kunna göra sina verkliga meningar gällande vid valet, och dessa fullmaktsröstningens skadliga följdföreteelser framträda i fortgående stegring ej blott i städerna utan också på landsbygden.»

Erfarenheterna från de nyligen förrättade kommunala valen innevarande år bestyrka, att de här ovan citerade uttalandena, i vilka utskottet instämmer, fortfarande äga full giltighet.

Utskottet kan därför icke finna anledning att tillstyrka giltighet även under år 1920 för här ifrågasvarande stadgande i övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918, helst under år 1920 val till stads-, municipal- och kommunalfullmäktige skola äga rum i riket.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 29 april 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation:

av herrar *Clason, Bellinder, von Geijer, von Mentzer, Gustaf Gustafsson, Räf* och *Norman*, vilka ansett, att ifrågavarande proposition bort av utskottet tillstyrkas.
